

je 10 učencev 128 jako ličnih uporab jerbasov, ročnih košaric, šivalnih jerbaščkov, okrožnikov za vizitnice, cvetličnih košaric in drugih takih stvari. Učenci so si v kratkem času pridobili toliko spretnost v pletarstvu, da bi marsikateri lahko s tem svoj kruh služil, dasi ni to namen šolskih delaren. Delarno za mizarstvo pa smo iz Ljubljane premestili na Barje. Tu je g. učitelj Črnagoj zbral okoli sebe 8 krepkejših dečkov ter dal pouku nekako bolj praktično smer, oziraje se posebno na potrebe poljedelčeve. Učenci so izdelovali preprosto vrtno in poljsko orodje, delali čebelne panji, popravljali grablje in ročaje ter se sploh učili pravilno žagati, rezati, skobljati, meriti, pribijati itd. Ne da se tajiti, da je za kmeta velika dobrota, ako se nauči že v otročjih letih, kako je mizarско orodje pravilno uporabljati. Zatorej mislim, da bi bilo za šolske delarne po kmetih v prvi vrsti priporočati mizarstvo in pletarstvo — in tudi rezbarstvo, toda zadnje le tam, kjer najde v hišni industriji kaj opore. Za mestne šole pa sodita v prvi vrsti kartonaža in pletarstvo.

(Dalje prih.)

Reorganizacija slovenskih učiteljskih društev.

Spisal Dragotin Česnik.

(Dalje in konec)

Doje mnenje je torej, da ni misliti na ustanovitve pravih deželnih učiteljskih društev toliko časa, dokler se „Zavezi“ sami ne posreči urediti in osigurati si svoje gmotno stanje. To se bo pa lahko v kratkem zgodilo, kakor bom pozneje obrazložil.

Nekaj pa je vendar treba tudi v tem pogledu ukreniti, zakaj potreba deželnih učiteljskih društev se je čutila že ob mnogih prilikah pri nas in v sosednjih kronovinah.

„Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ je že doslej veljalo in tudi delovalo kot deželno učiteljsko društvo za Kranjsko. Takisto uživata nekak ugled med ostalimi društvi „Celjsko-laško učiteljsko društvo“ na Štajerskem in „Goriško učiteljsko društvo“ na Goriškem. Ta tri društva naj se smatrajo — v ti prehodni dobi — deželnimi in ona naj izjavijo, da prevzamejo to ulogo v slučaju potrebe. (Na Štajerskem bi znabití ne bilo treba, ker imajo že svoj „Landes-Lehrerverein“, pri katerem so tudi slovenska učiteljska društva.) O Istri ne morem govoriti, ker so mi razmere premalo znane. Pač bi pa bilo zelo želeli, da se ustanovi kar najpreje „Slovensko učiteljsko društvo za Trst in okolico.“ Politično vreme nam prokuje, da bi bil za to zelo ugoden čas.

Na ta način bi se odpomoglo prvi potrebi.

Končno še k „Zavezi slovenskih učiteljskih društev.“ — Š ponosom sme slovensko učiteljsko zreti nanjo. Če je slov. učiteljsko ustanovilo „Zavezo“ z velikim naporom, mu je ona ta trud že obilo povrnila. Ne trdim tega znabití zato, ker sem slučajno jaz njen t. č. tajnik, ampak ker je ravno „Zaveza“ ono sredstvo, ki nas je združilo ter nas združene v mogočno falango peljala v boje zmagonosne. In četudi dostikrat ni mogla doseči v posameznih svojih naporih pozitivnih uspehov, v občem svojem stremljenju je prodrila na celi črti — je zmagovavka! In to je zasluga „Zaveze“ —

t. j. naše vzajemnosti. In vendar se mora ta tako veličastna „Zaveza“ boriti vedno s slabim gmotnim stanjem, boriti takorekoč za svoj vsakdanji kruh. Temu je treba na vsak način odpomoči. Poiskati je treba naši „Zavezi“ virov za nove, večje dohodke, da se ji ne bo treba tresti ob izdatku vsakega beliča! V vsem javnem življenju igra denar prvo ulogo. Denar ima moč, ima veljavo. To vemo pač najbolje mi — ki ga nimamo. A pri vsem tem se vendar ne more slovenskemu učiteljskemu očitati, da ni požrtvovalno. Dasi s teškim srcem — vendar podpira učiteljsko razna narodna društva in podjetja. Posebno mnogo pa žrtvuje za stanovske interese. Ustanovilo je društvo „Učiteljski konvikt“, ustanovilo „Cesarja Franca Jožefa“ in „Cesarice Elizabete ustanovo“, ki se naj množe zgolj potom prostovoljnih prispevkov, ki si jih mora učiteljsko pritrpati takorekoč od ust. To je v naših sedanjih razmerah vsekakor velika požrtvovalnost!

Ali vendar nam ta izredna požrtvovalnost ne more donašati takih uspehov, kakoršnih zasluži. Premalo nas je in — premalo imamo, da bi mogli potom prostovoljnih darov doseči kaj velikega. Resnica je, da se na ta način nabere vsako leto čedna vsotica; toda — vzemimo — za zgradbo „učiteljskega doma“, ki bi bil res kaj popolnega, ki bi ustrezal v vsakem oziru našim pričakovanjem in raznim našim željam, ne bo še dolgo dovolj. Vsakdo izmed nas pa bi rad doživel uresničenje naših teženj, bi rad že sam užival nekaj sadov svoje požrtvovalnosti. Najti je torej treba način, kako bi se dalo realizovanje naših idej pospešiti, ne da bi bilo zopet treba apelovati na — učiteljski žep!

Znano je, da imajo trgovci ravno pri prodaji šolskih potrebščin kaj lepe dobičke. Menim, da se ne motim, ako trdim, da je n. pr. pri prodaji šolskih zvezkov 20% dobička. Pri upeljavi šolskih zvezkov imamo učitelji in učiteljice prvo besedo (seveda ako zvezki ustrezajo zakonitim predpisom). Mi priporočamo šolskim otrokom, kake zvezke naj si omislijo, in trgovcem, kake zvezke naj prodajajo. Od nas je torej odvisno razpečavanje šolskih potrebščin, in v tem tiči tudi naša moč. To svojo moč moramo izkoristiti, da nam bo donašala kolikor možno visoke obresti. Tukaj nam je za prvo dobo zastaviti svoje sile, in uverjen sem, da se bo materijalno stanje vse naše organizacije, ki je hirala dozda na konstantni denarni sušici, v kratkem premenilo najugodneje.

Izdelovanje, založbo in razprodajo šolskih zvezkov naj prevzame „Zaveza“ sama! To bodi za prvo bodočnost prvi naš smoter. S tem si bode „Zaveza“ izboljšala svoje gmotno stanje ter si ustvarila podlago za nadaljnje operacije.

Preračunal sem, da porabijo vse slovenske šole vsako leto najmanj za 50.000 gld. šolskih zvezkov. Ako bi imela „Zaveza“ 20% dobiček, bi ta iznašal vsako leto 10.000 gld. S takimi dohodki bi se dalo že kaj izvesti. Zgradil bi se lahko v malih letih „Učiteljski dom“ v Ljubljani, ki bi zadoščal vsem našim željam. A tudi za Štajersko, Goriško in Istro bi se s časom lahko ustanovili primerni „učiteljski konvikti“. Zgradil bi nam te „dome“ narod, ne da bi imel zaradi tega kakih večjih stroškov. Slovensko učiteljsko pa bi nedvomno delovalo na to, da bi se „Zavezini“ šolski zvezki vpeljali po vseh slovenskih šolah, saj bi s tem le sami sebi koristili.

S časom bi si „Zaveza“ lahko ustanovila svojo tiskarnico, bi prevzela tiskanje, založbo in razprodajo šol-

skih tiskovin, šolskih knjig, učiteljskega koledarja, knjižnice za mladino itd. —

V tesni zvezi z našim delovanjem so tudi naši strokovni listi.

V zadnjem času se je že opetovano izražala želja po njih preureditvi. En list — „Učit. Tovarisa“ — naj bi bil šolskopolitičen, a drugi — „Popotnik“ — naj bi postal strogo pedagoški. Oba lista pa bi morala postati last in glasili „Zaveze“, ker le na ta način — ako se lista smatrata kot glasili „Zaveze“ t. j. vseslovenskega učiteljstva — je pričakovati mnogobrojnih naročnikov in vsestranske podpore. Na oba lista naj bi se naročila vsa učiteljska društva in vse okrajne učiteljske knjižnice. Na „Učit. Tovarisa“ bi se gotovo naročil skoraj vsak učitelj, oziroma učiteljica. Na „Popotnik“ pa, ki bi imel glede vsebine trajnejšo vrednost, naj bi bila naročena vsaka slovenska šola. Oba lista naj bi bila dostopna tudi slovenskim srednješolskim učiteljem. S tem bi gotovo le pridobila. — Tako bi se tudi tukaj ustvarile zdravejše razmere.

Na podstavi poprej omenjene reorganizacije okrajnih učiteljskih društev je pa tudi razvidno, da bi se s pomnožitvijo društev pomnožilo tudi število raznih pedagoških in šolskopolitičnih referatov, ki bi dajali listoma več gradiva v priobčevanje, s čemer bi jima bilo mnogo krat zelo ustrezno.

Da bi imela „Zaveza“ tudi od strokovnih listov nekaj dohodkov, je vsekako pričakovati.

Letne prispevke, na katere je zdaj „Zaveza“ navezana, bi potem lahko pogrešala. In ti prispevki posameznih društev bi se potem obrnili v drugo svrhu. Ko bi imela namreč „Zaveza“ trdnourejeno gmotno podlogo, tedaj naj bi se šele ustanovila prava deželna učiteljska društva, ki naj bi se vzdrževala iz dotičnih letnih prispevkov, ki so dotlej dohajali „Zavezi“. V slučaju potrebe bi „Zaveza“ tudi lahko podpirala posamezna učiteljska društva in tudi „deželne učiteljske zveze“.

Dosti bi se dalo o tem še govoriti, a za zdaj zadoštuj toliko! Mogoče, da se še snidemo ob tem vprašanju. Vem, da je marsikateri bravec prebiral to razpravo z ironiskim smehljajem — a to me ne plaši in naj tudi ne plaši onih, ki so vajeni delati in vztrajati.

Kulturne slike s Kranjskega.

Spisal Jos. Ciperle.

26. Židje na Kranjskem.

Tudi ta narod je osrečil Kranjsko deželo — osobito Ljubljano — s svojo prisotnostjo. V srednjem veku namreč je bivalo tega rodu mnogo več na Kranjskem nego dandanes. Prišli so nepoklicani k nam — kakor povsod; barantali so pri nas — kakor povsod; a bili so zaničevani pri nas tudi tako — kakor povsod. Žid ni bil nikdar prijatelj nobenemu drugemu narodu, a tudi noben narod ni bil nikdar njegov prijatelj. Veljal je Žid vedno za vsiljenca, za izkoriščevavca drugih. Nikdar in nikjer se ni polotil težkega dela, nikdar in nikjer ni koristil človeški družbi; nikdar ni oral in sejnal Žid, a živel je vendar le povsod bolj nego delaven človek.

Da je bilo res mnogo židovskega plemena osobito v beli Ljubljani, nam kaže tudi to, da je imelo to pleme tukaj svojo sinagojo. Ta jim je sicer pogorela v začetku

13. stoletja, a leta 1213. so si sezidali novo in mnogo krasnejšo od prve.

Zgodovina vsakega naroda pa, med katerim so se vgnezdili Židje, nam pripoveduje o preganjanju njihovem. Vsak narod se jih je hotel iznebiti, in ker na lepe besede niso nikjer hoteli odhajati Židje, so morali iti dostikrat s silo. Tudi v Ljubljani so bile dostikrat velike rabuke proti Židom. Tako leta 1290. Ob židovskih velikonočnih praznikih je namreč izginilo tisto leto neko krščansko dete. Takoj je obdolžilo ljubljansko prebivavstvo Žide, da so ga ti zaklali, da bodo pili njegovo kri. Dokazalo se sicer ni to, kakor se sploh nikjer ni ali se ni hotelo dokazati. Židov se je pač nekaj pokončalo takrat v Ljubljani, in s tem je bila rešena ta stvar.

Prebivavci ljubljanski so se pa odslej še bolj ogibali Židov. Leta 1408. so v Ljubljani celo ob glavo deli nekega Žida, ki je imel znanje z neko kristjanko. A vse to ni nič pomagalo. Židje so le ostali v Ljubljani ter se množili dalje kakor pesek ob morskem bregu. Morali so tedaj stanovi kranjski naravnost prositi cesarja Maksimilijana leta 1497, da je izdal ukaz, da morajo Židje zapustiti Ljubljano. Toda kaj je pomagalo to! Vgnezdili so se po drugih krajih ter hodili barantat v Ljubljano. Moral je priti leta 1672. drug ukaz, s katerim se jim je prepovedalo bivati tudi po drugih krajih kranjske dežele. To je vplivalo, in Kranjska je bila rešena židovskih nosov.

Četudi so vsi ti ukazi kratko in malo določevali, da morajo Židje zapustiti „za večne čase“ naše kraje, so vendar zopet prišli. Med francosko okupacijo sta se naselila zopet dva Žida v Ljubljani in ostala sta edina do leta 1868. Od tega leta jih je pa prišlo vedno več in več. Leta 1890. jih je bilo na Kranjskem že 89. Največ jih je štela zopet Ljubljana in sicer celih 76. — Koncem leta 1896. je pa bivalo na Kranjskem že 98 nepokazanih židovskih glav.

S časom se sezida tudi zopet v Ljubljani sinagoja, kjer bodo častili Jehovo. Toda tega nas čuvaj ljubi sveti Florijan!

27. Turki.

Nekoč se je izrazil nekdo tako-le: „Vsak šment že pride nad nas Slovence!“ Pardon! — prav tako pa v istini ni rekel. Mesto besede šment je rabil bolj jedrovit izraz, ki se začinja s črko *h* in končava s *č*. Jaz nočem rabiti te besede, ker se bojim kletve tako, kakor tistega, ki se začinja s *h* in končava s *č*! — Nekateri Slovenci niso tako izbirčni. Radi omenjajo pri vsaki priliki in nepriliki onega z začetnico *h* in s končnico *č*; časih jih spoje kar po tristo v eno skupino. Mnogim se namreč eden premalo zdi za kako prav slovesno stav. A ko bi na mesto tristo tistih, že veste katerih, zaklicali 300 šmentov, bi imelo to ravno takov uspeh. Zato, ljubi moj Slovenec: „Ne imenuj po nemarnem onega, ki se začinja s *h* in končava s *č*!“

Kakih par milijonov šmentov je izbruhnila koncem 14. stoletja Azija ter jih vrgla naravnost na jug Evrope, kjer je bilo že omenjeno vshodnorimsko ali grško cesarstvo. Bili so v resnici šmenti! A sami niso tega hoteli priznati. Rekli so, da so le Turki. Oj, kako so se lagali! Vero so pa vendar imeli. Verovali so takrat kakor verujejo še dandanes v Boga in Mohameda. Imeli so po več žen — kakor jih imajo še dandanes. Ubogi Turki! Pri nas marsikdo shaja že z eno težko, Turek mora pa prenašati sitnosti kar po sto Evinih hčera. Morebiti pa Tur-